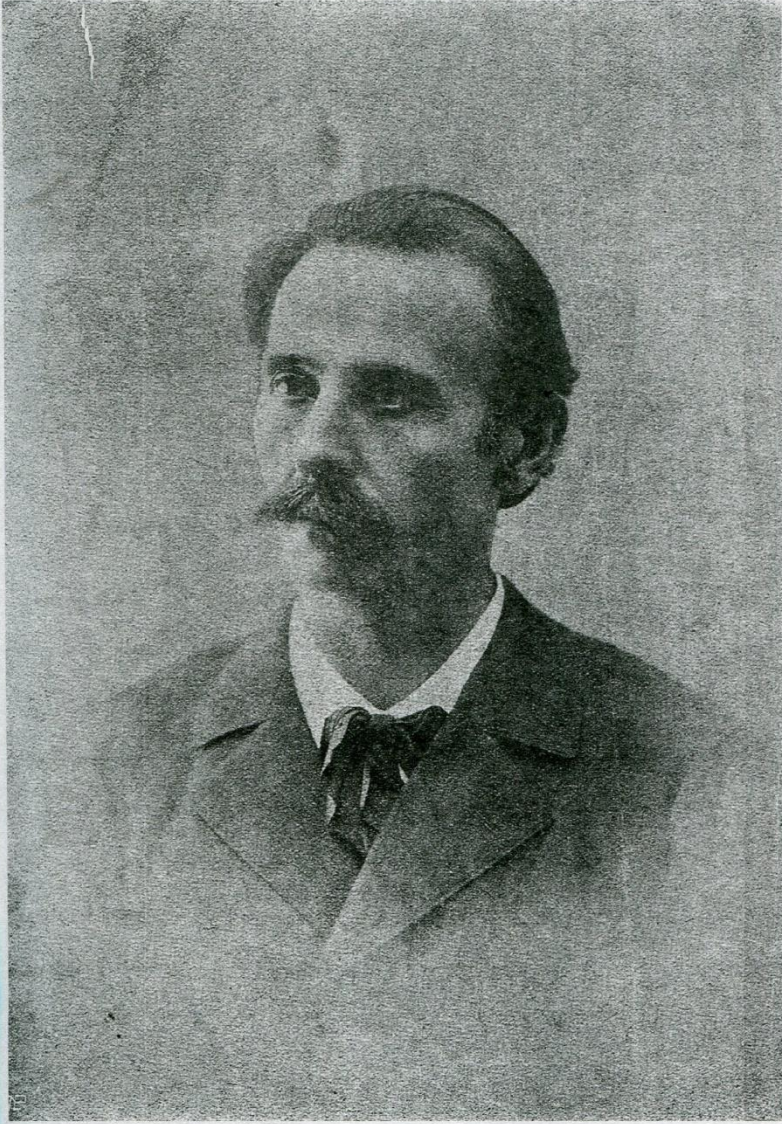

**Шефика Султан
Гаспринская-**

**известная журналистка,
видный общественный
деятель, главный редактор
журнала «Алем- и Нисван»**

К 130-летию со дня рождения

Gaspralı İsmail Bey'in 1892'de çekilmiş bir fotoğrafı.

Şefika Gaspralı'nun annesi Zühre Hanımın evlilik dönemine ait fotoğrafı.

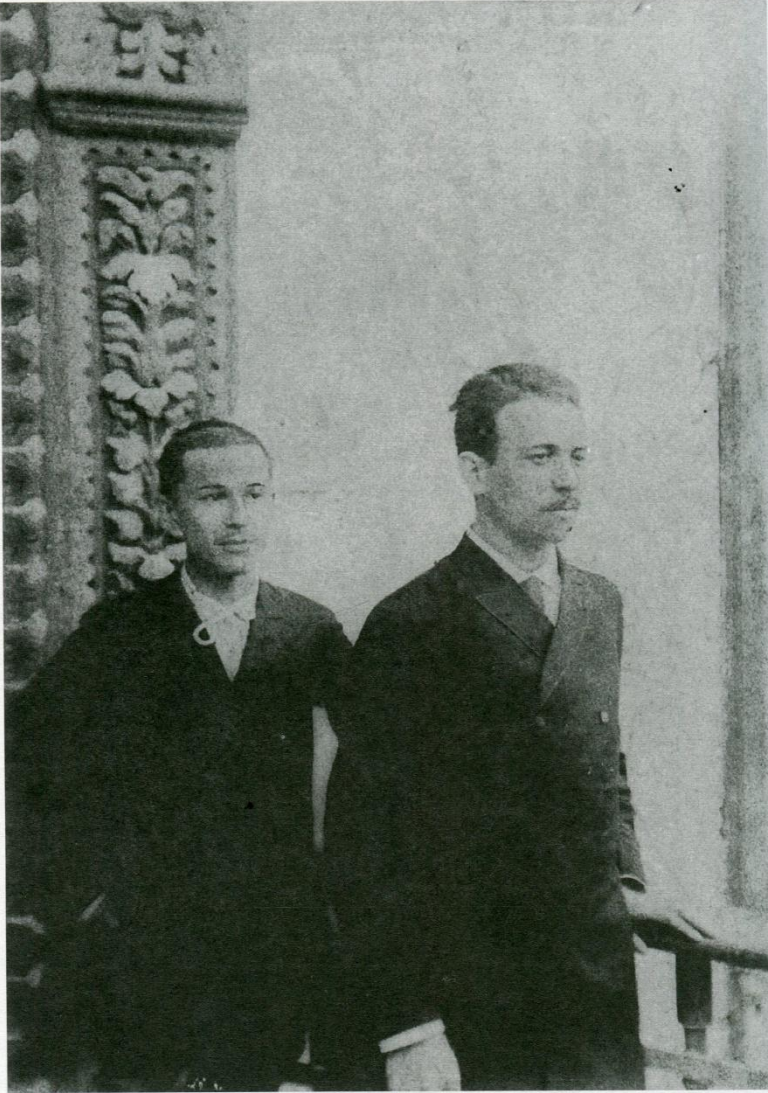
Gaspralı İsmail Bey'in eşi Zühre Hanıma ait bir çocukluk fotoğrafı.

Zühre Gaspralı'nın babası İsfendiyar Akçura...

*Şefika Gaspıralı'nın büyük dayısı Temirbulat Akçura'ya ait 3000 işçinin çalıştığı
"Gureyevka" Dokuma Fabrikası.*

*“Tercüman” Gazetesinde bir süre İdare Müdürlüğü yapan Muhammedşah Akçura
(Zühre Gaspıralı'nın erkek kardeşi)*

*Gaspıralı İsmail Beyin Yalta'da öğretmenlik yaptığı dönemde,
1869'da çekilmiş bir fotoğrafı.*

Yıl 1896... Bahçesaray Polis Müdürü Ukrayna asıllı Aleksandr Grigoryev İvanenko'nun küçük kızı Olga'nın yaşgünü partisine katılanlar... Şefika Gaspıralı en öndeki çocuklardan soldan ikinci (siyah kıyafetli), arkasındaki siyah kıyafetli hanım ise Ukraynalı öğretmen Ekaterina Vasilevna...

Şefika Gaspıralı'nın eşi ve Azerbaycan Cumhuriyeti Başbakanı Nasip Yusufbeyli.

Gaspıralı İsmail Beyin en güvendiği arkadaşlarından biri olan ve yıllarca "Tercüman" gazetesinin başyazarlığını yürüten Hasan Sabri AYVAZ (16.03.1895-İstanbul)...

Şefika Gaspralı'nın ağabeyi Rifat Gaspralı...

1890 Yılına ait bu fotoğrafta, soldan: Zühre Hanım, Gaspralı İsmail Bey ve annesi Fatma Hanım ile Rifat ve Şefika Gaspralı...

Şefika Gaspıralı' nın kızkardeşi Nigâr Hanım (sol başta), yakın arkadaşları Leyla ve Meryem Bulatçuk kardeşlerle birlikte.

Şefika Gaspıralı' nın yakın çerçevesindeki arkadaşlarından Zeynep Müftüzade (Çarlık Rusyası' nın Parlamentosu Duma' da, Kırım milletvekili olarak görev yapan İsmail Mirza Müftüzade' nin kızı)...

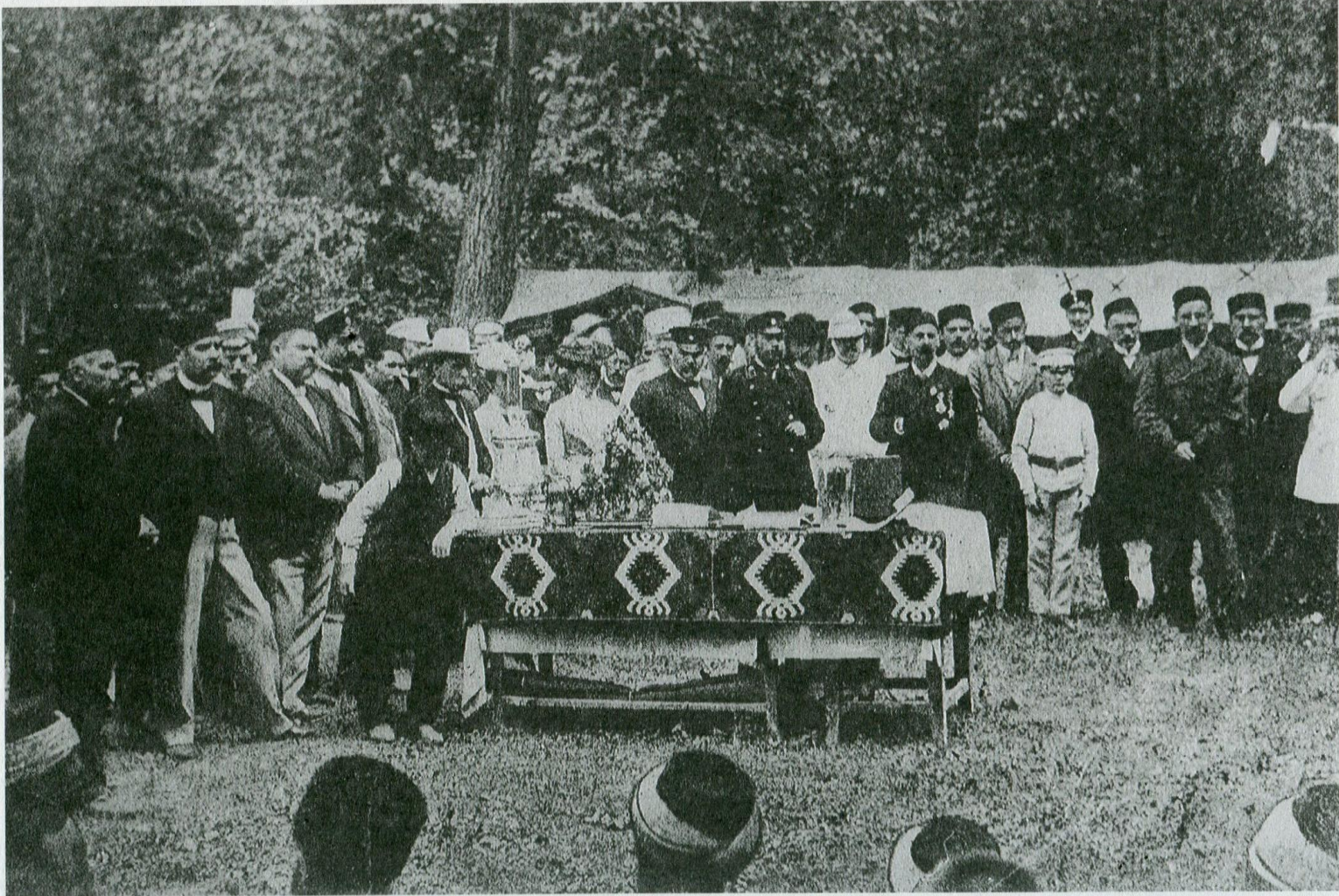
Rusya'daki Türk Kadın Hareketi'nin en önemli üç destekleyicisi bir arada... Soldan, Gaspıralı İsmail Bey, Hasan Bey Zerdabi Melik ve Av. Ali Merdan Topçubaşı...

4 Mayıs 1903... Annesi Zühre Hanımı iki hafta kadar önce kaybeden Şefika Gaspıralı (alt sıra, soldan beşinci), "Tercüman Gazetesinin 20. Yıl Jübilesi" ne katılan öncü kadın davetlilerle (seçilmiş potansiyel kadın liderler ile) birlikte...

“Tercüman Gazetesinin 20. Yıl Jübilesinde Şefika Gaspıralı (sol başta) ve kendisine yardımcı olan Ziyade, Hatice ile Sultan Kıpçak kardeşler (04.05.1903)...

Yıl 2 Mayıs 1908... "Tercüman Gazetesinin 25. Yıl Jübilesi" ne katılan davetliler, Gaspıralı İsmail Bey (göğsü madalyalı) ile birlikte... Bu defa kadınlar ve erkekler bir arada ağırlanıyor...

2 Mayıs 1908... "Tercüman Gazetesinin 25. Yıl Jübilesi" nin açılışından bir görünüş... Önde usul-ü cedit yönetimini uygulayan Bahçesaray Nûmüne Mektebinin (ilkokul) öğrencileri... Arka planda ise şık, modern kıyafetli kadınlar erkeklerle bir arada, 1883' den itibaren katedilen mesafeyi ortaya koyuyorlar (çocuklar dua ve açılış konuşmasını müteakip tören alanından ayrılacaklardır)...

*Gaspıralı İsmail Beyin yakın dost ve misafirleri ile çekilmiş bir fotoğrafı...
Mevcut fotoğraflarda kesinlikle “haremlik-selâmlık” ayrımı bulunmuyor ve karelerde
mutlaka eşler-anneler de erkeklerle birlikte yer alıyor (Şefika Gaspıralı, sağ başta).*

1912' de Bahçesaray' da Gaspıralı ailesinin koruluğunda çekilen bu fotoğrafta, soldan itibaren: Haydar Gaspıralı, Şefika Hanım, Gaspıralı' nın kızkardeşi Zeyneb Hanım ve eniştesi Adil Efendi (Yediler), Şefika Hanım' ın oğlu Niyazi, Gaspıralı İsmail Bey ve kucağında torunu Zöhre, arkasında kızı Nigâr ve Mustafa (yeğeni)...

Balkan Savaşları sırasında gönüllü olarak İstanbul'a gelen ve hemşirelik yapan Petersburg Üniversitesi öğrencisi Ümmügülsüm Kemal(ova)

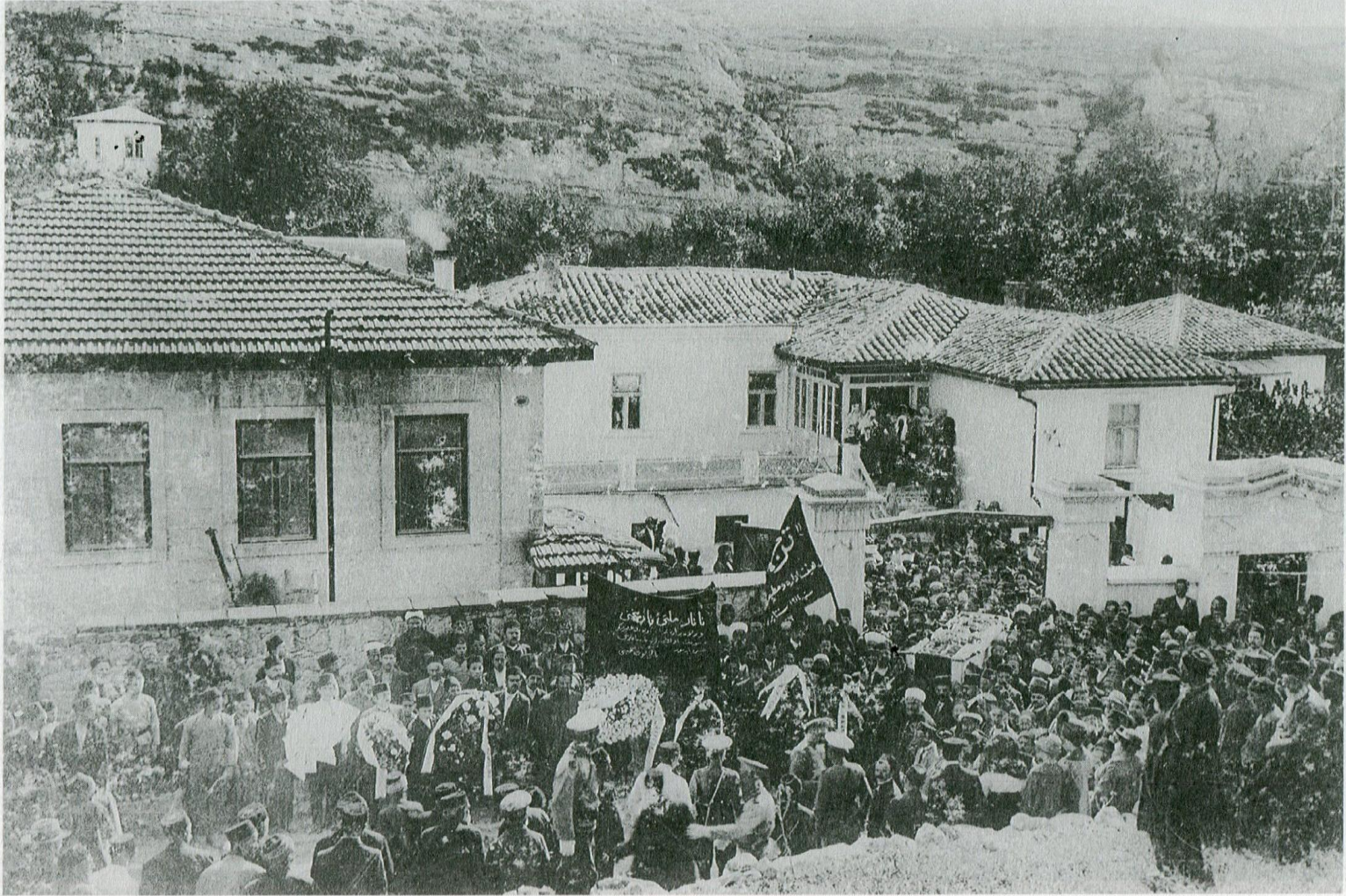
Aynı grupta yer alan Meryem Yakub(ova)

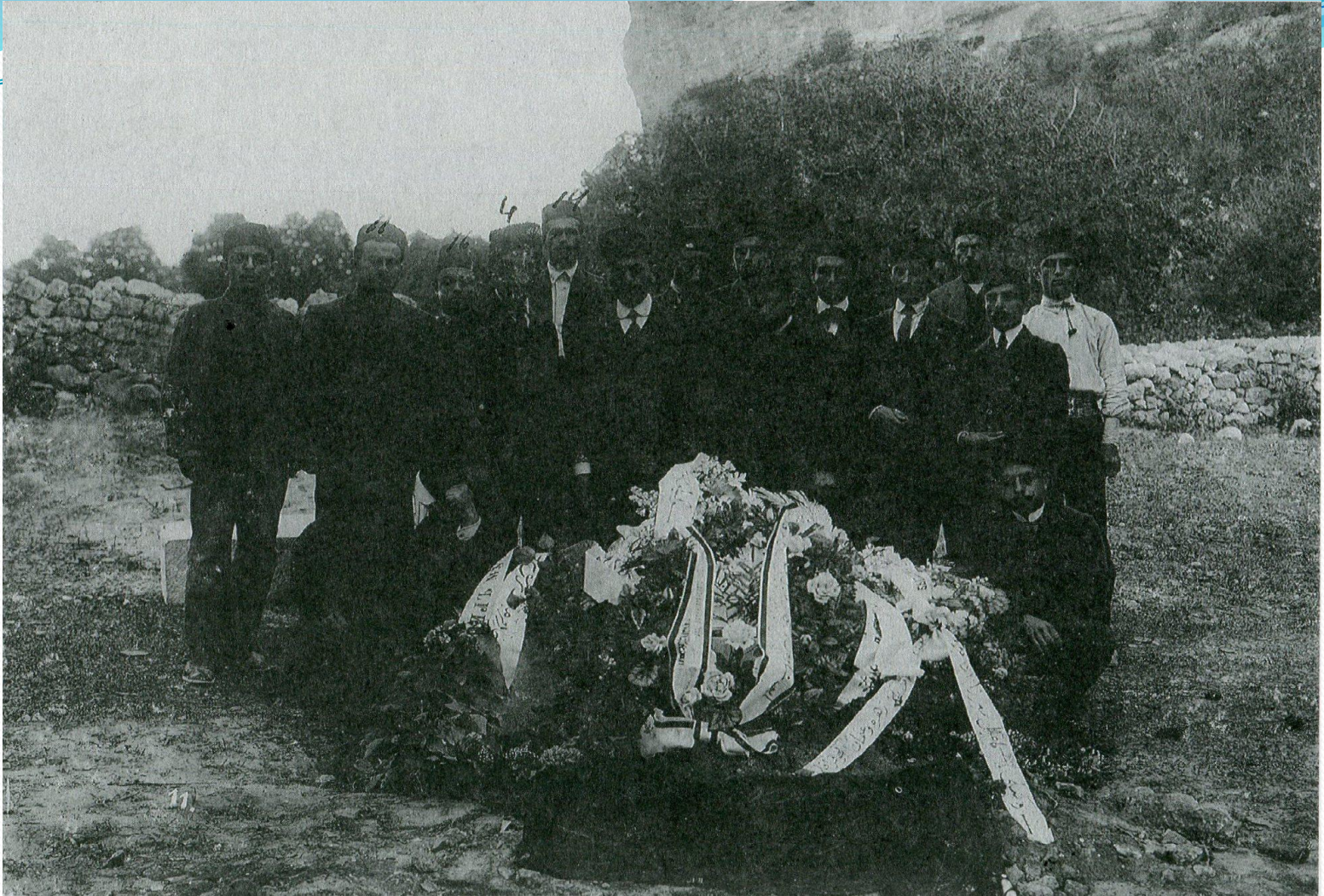
Türk Dünyasında soy dayanışmasının seçkin öncüleri İstanbul'da savaş gazilerinin tedavi gördüğü Kadırga Hastanesinde... Oturanlar (soldan): Arif Kerim, Fatih Kerimi ve Meryem Pataş(ova). Ayaktakiler (soldan): Meryem Yakub(ova), Ümmügülsüm Kemal(ova), Yusuf Akçura ve Rukiye Yunus(ova)...

Rusya'da Türklük bilincinin oluşumunda ve Türk Kadın Hareketi'nin gelişiminde önemli rol oynayan aydınlardan ünlü gazeteci Fatih KERİMİ...

Gaspıralı İsmail Bey'in aziz naaşı, Bahçesaray'daki evinin avlusundan kalabalığın omuzlarında çıkarılırken (12 Eylül 1914)...

“TERCÜMAN KADROSUNDAN MERHUMA SON İHTİRAM”

Gaspıralı İsmail Bey’in aziz naaşı toprağa verildikten az sonra çekilen bir resim (12 Eylül Cuma, 1914) Önde solda (kabire bakan) Şefika Gaspıralı’nın eşi Nasip Yusufbeyli, sağda ise Rifat Gaspıralı... Ayaktakiler: Hasan Sabri Ayvaz (3), Celal Muin (4), Osman Nuri Akçokraklı (5), A. Hüsnü Teberdar (6), Haydar Gaspıralı (7), Midhat Refat (8) ve TERCÜMAN matbaasının mürettip ve mücellit ustaları...

Rusya'daki Türk Kadın Hareketi'nin Gaspralı İsmail Beyden sonraki en önemli destekleyicilerinden biri olan büyük din bilgini, yazar ve politikacı Musa Carullah BIGL...

Kazan Türklerinin ilk ve en önemli kadın tiyatro sanatçısı Sahip-Cemal Gizetulla.

اوڭدن آلدغى رتبه (اوپورغانلار): ۱) نور محمد فاضى . ۲) عناية الله فاضى . ۳) حسن عطا فاضى . ۴) اورنيوزىڭ عبدالعليم حىرت . ۵) ايكنچى رتبه (آياق اور): ۱) محمود عثمانى . ۲) كئاز حسن آقچورين . ۳) ظاكر رامىيف . ۴) عيسى ميرزا بىگىيف . ۵) مرحوم محمود باى حىتىف . ۶) عبدالعەيد حىتىف . ۷) فاتىح كرەيوف . ۸) ميرزا ظاكر خىروف .

Eğitime büyük bağış yapan zenginler ve dönemin önde gelen "usulü cedî" taraftarları bir arada... Fatih Kerimi (ayakta soldan ikinci), Zâkir Remi (ayakta soldan altıncı), İsa Mirza Yenikey (ev) (ayakta soldan beşinci), Mahmut Bay Hüseyin (ayakta soldan dördüncü)...

Troyski'deki Kız Öğretmen Okulu (Darülmuallimat) öğrencileri (ortada gözlüklü Abdullah Bubi)...

Kırım'daki Türk Kadın Hareketi'nin üç unutulmaz lideri... Soldan Zeyneb Amirhan, İlhamiye Toktar, Şefika Gaspıralı...

Ayşe İshak(ova)'nın açmış olduğu elişleri kursuna katılan öğrenciler, ilk kermesde maharetlerini sergiliyorlar (1917)..

1917 İhtilâlinde sonra ulusal bağımsızlık mücadeleleri içinde ortaya çıkan ve kimliğini bulan Kırım Türk Tiyatrosunun sanatçıları, oyun yazarı Osman Nuri Akçokraklı (15) ile birlikte... Avusturya İmparatorunun elçileri Kırım Hani'ndan asker yardımı ricasında bulunuyorlar...

Şefika Gaspıralı'nın arkadaşlarından Fatma Tugat, ulusal giysileri içinde...

1917'de Akmescit'te Polonya Türklerinden Ayşe İshak(ova) tarafından tesis ve idare edilen "Ana Mektepleri Mürebbiye Kursu"na katılan kursiyerler...

1920'de Azerbaycan'ın Bakü şehrinde Şefika Gaspıralı tarafından tesis ve idare edilen "Ana Mektepleri Mürebbiye Kursu"na katılan kursiyerler (orta sırada şapkalı Şefika Gaspıralı)...

Sibirya'nın Kostruma (sürgün mahalli) şehrinde müslümanlara ait bir kız ibtidai okulu (24.12.1917)

Ayşe İshak(ova)'nın yönetiminde Akmesit'te açılan "elişleri kursu"na katılan öğrencilerin sergisinden bir görünüş (1917)...

1905 İhtilâlinden sonra Kazan'da kurulan tiyatro gruplarından biri...

İdil-Ural Türkleri başta olmak üzere, çıkardığı "VAKİT" gazetesi ile Türk Dünyasında Türklük bilincinin uyanması için tüm mesaisini sarfeden ceditçi aydınlardan Fatih Kerim'i nin gençlik fotoğrafı... Ulusal sanata, eğitime ve Türk Kadın Hareketi'ne unutulmaz katkıları ile tanınıyor...

Rusya'daki Türk kadınlarının dramına ilk olarak tiyatro eserlerinde dikkat çeken İdil-Ural Türklerinin ünlü yazar, politikacı ve ulusal hareket lideri Ayaz İSHAKI...

*İdil-Ural' da Türk kadınlarının siyasal eşitliğini yaşama geçiren
ünlü politikacı ve bilim adamı Prof. Sadri N. MAKSUDİ (Arsal)...*

*Türk Dünyasının her alanda kurtuluşu için önce kadınların hak ve hukukta
koşulsuz eşitliği ile alfabe sorunlarının çözümlenmesini, 1901' de yayınladığı
"İslâm'a Göre ve İslâm Âleminde Kadın" adlı kitapçıkta dile getiren
Azerbaycanlı aydınlardan (daha sonra T.B.M.M. üyesi) Ahmet AĞAOĞLU...*

Azerbaycan'da kadın haklarının en önemli savunucularından, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı Mehmet Emin RESULZADE...

Şefika Gaspıralı'nın en önemli iki dava arkadaşı Çelebi Cihan (sağda) ve Cafer Seydahmet Bey (solda), Kurultay'ın ilk oturumunda verilen arada, Hansarayı içindeki şairlere ilham kaynağı olan "GÖZYAŞI ÇEŞMESİ" önünde...

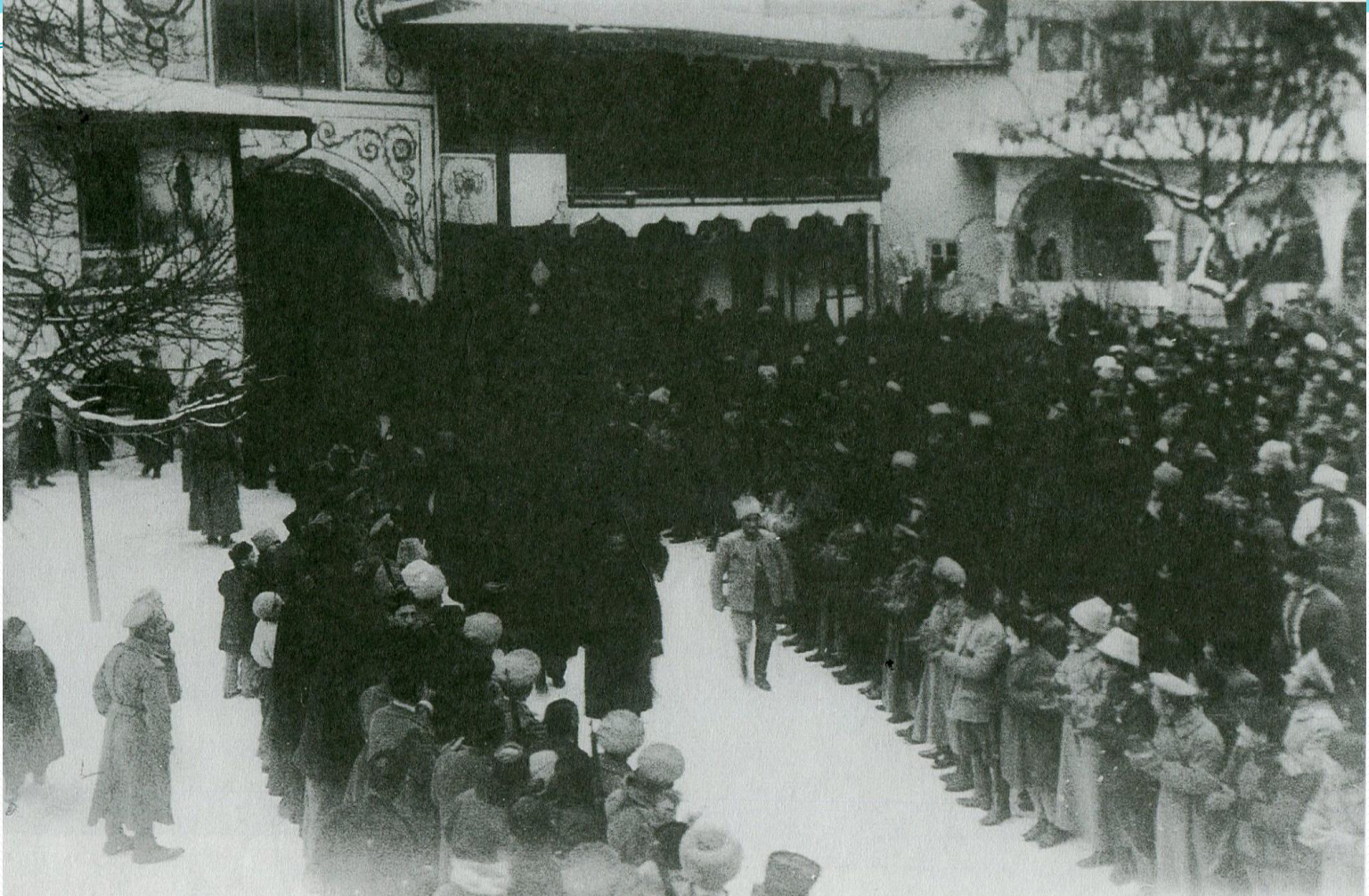

1917 Sonbaharında Kurultay seçimleri öncesinde kamuoyu oluşturmaya yönelik olarak Bahçesaray' da gerçekleştirilen mitinglerin birinde Çelebi Cihan konuşma yaparken...

1917'de Bahçesaray'da Hansaray avlusunda "MİLLİ FIRKA" tarafından gerçekleştirilen mitinglerden biri... Cafer Seydahmet Bey halka hitaben konuşma yapıyor...

Şefika Gaspıralı'nın Gözleve milletvekili olarak yer aldığı ve Başbakanlık Divanı üyesi olduğu Kurultay'ın (Kırım Parlamentosu) açılışında, Hansaray avlusunda törenle karşılanan milletvekilleri (en önde Çelebi Cihan ve Cafer Seydahmet daha geri planda ise 5 kadın milletvekilinin yer aldığı grup)...

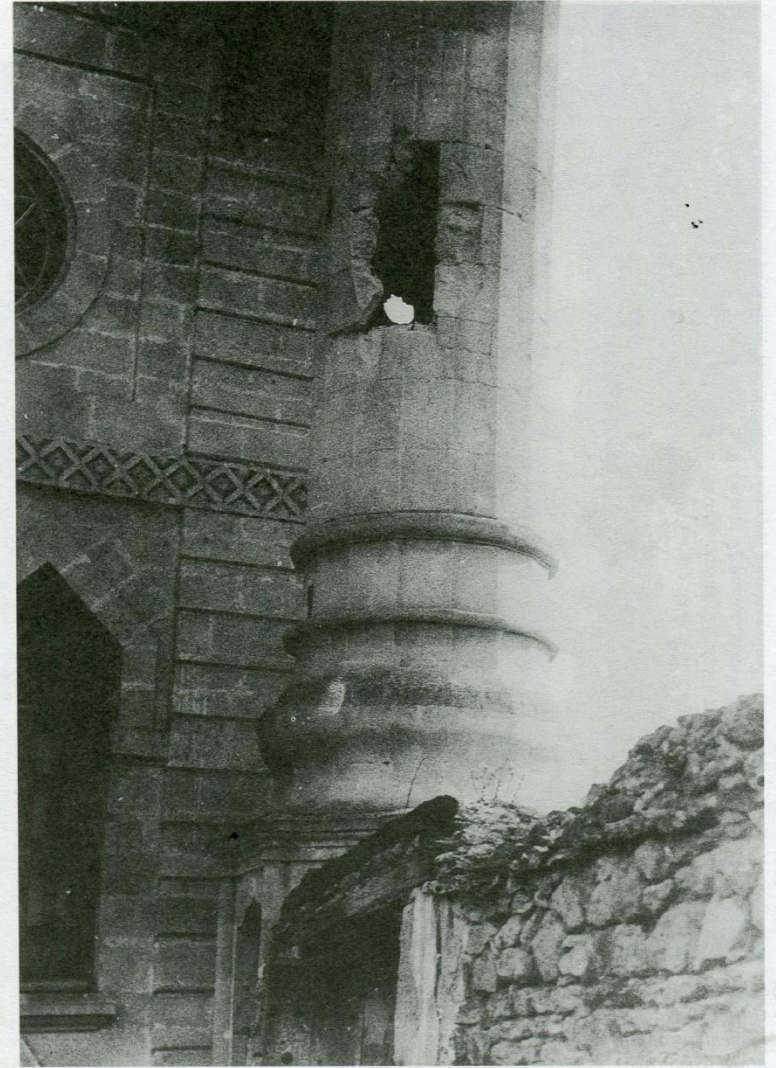
Kırım Kurultayı (Parlamentosu) bir oturum esnasında... Başkanlık Divanı Üyesi Şefika Gaspıralı, iki ünlü lider, Çelebi Cihan ve Cafer Seydahmet (Kırimer)'in arasında oturuyor (1917 Aralık)...

*“KURULTAY” in açılıŖta ilk oturumun yapıldığı tarihi “MAHKEME DAİRESİ” ...
Sanat Tarihçisi Hüseyin Badaninski’ nin raporu üzerine
bu tarihi yapıda sadece bir gün toplanılmış...*

Kırım'da ulusal kurtuluş mücadelesinin dört ünlü önderi bir arada. Soldan, Seyit Celil Hattat, Hasan Sabri Ayvaz, Bolşevikler tarafından kurşuna dizilerek şehit edilen "Anlı Kurban" Çelebi Cihan ve Cafer Seydahmet (Kırimer) Beyler..

Bolşeviklerin Kırım'ı işgallerindeki temel hedefleri, sadece Çelebi Cihan ve diğer aydın Türkler değildi; hınçla camilere de saldırmışlardı. İşte Bahçesaray'dan gidişte Aziz'de top mermisi isabet alan bir camii (1918 Şubatı)...

Kırımlı Türk Kadın liderleri, Şefika Gaspıralı ve diğer kadın milletvekilleri ile birlikte, Çelebi Cihan'a "kadın hareketine sonsuz değerli katkılarından ve desteğinden ötürü tarak tangalı şükrân plaketi" sunuyorlar (Aralık 1917-Hansaray)... Çelebi Cihan (1), Yakub Kemal (3), Şefika Gaspıralı (4), Zeyneb David(oviç) (plaketi tutan), Emine Teberdar (9) ve diğer heyet üyeleri...

Şefika GASPIRALI, MİLLİ FIRKA yöneticileri ve Kırım'a yardıma gelen Polonyalı, Azeri ve Kazanlı aydınlarla KURULTAY binasında (1919)... Oturanlar, soldan: Hüseyin Baliç, Settar Misharlı, Şefika Gaspıralı, Yusuf Vezir(of), Dr. Salikov (İsalikow), Seyit Celil Hattat(of), Cafer Rüstembek(of), Dr. Ahmet Özenbaşlı. Ayakta, soldan: Settar(of), Timurcan Habibulla Odabaş, Pultorzycct, Çerkez (adı soyadı hatırlanamadı), Menharski, Mehmet Can Yeniley, Halil Çapçakçtı, Bekir Odabaş, Edhem Feyzi Gözaydın, Kazanlı (Bahçesaray'da 1919 yazında Belediye Reisi idi, muallim, yedeksubay), Arslan Kriçinski, Veli İbrahim(of).

Şefika Gaşpıralı ve İlhamiye Toktar yönetiminde Akmescit şehrinde açılan "İsmail Bey Gaspıralı Darülmuallimatı"nın Öğretmen ve Öğrenci kadrosu bir arada... 2. sırada Öğretmenler, soldan: Türkiyeli Öğretmen, Türkiyeli Jimnastik Öğretmeni, Elişi Öğretmeni H. Mametkazin(ova), İmamefendi (Arbatların akrabası), Öğretmen Zeyneb Amirhan(ova), Müdür-Öğretmen İlhamiye Toktar(ova) Müdür Şefika Gaspıralı, Türkiyeli Öğretmen, Polonya Türklerinden Dr. Meryem Hanım, Türkiyeli Öğretmen. (Ön sırada soldan birinci Şefika Hanım'ın oğlu Niyazi, hemen yanındaki ise kızı Zöhre)... Yıl 1918...

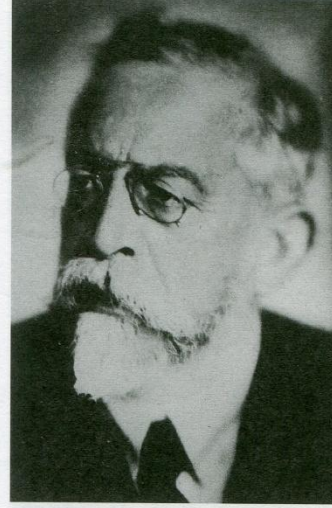

Yıl 1917...: Azerbaycan'ın bağımsızlığını savunan "AÇIK SÖZ" Gazetesinin yazı kadrosu, Mehmet Emin RESULZADE ile birlikte... Kaç-göç yok, çarşaf-peçe yok...

Şefika Gaspıralı'nın sıkıntı dolu muhaceret yıllarında İstanbul'da çekilmiş bir fotoğrafı (1920'li yıllarda)...

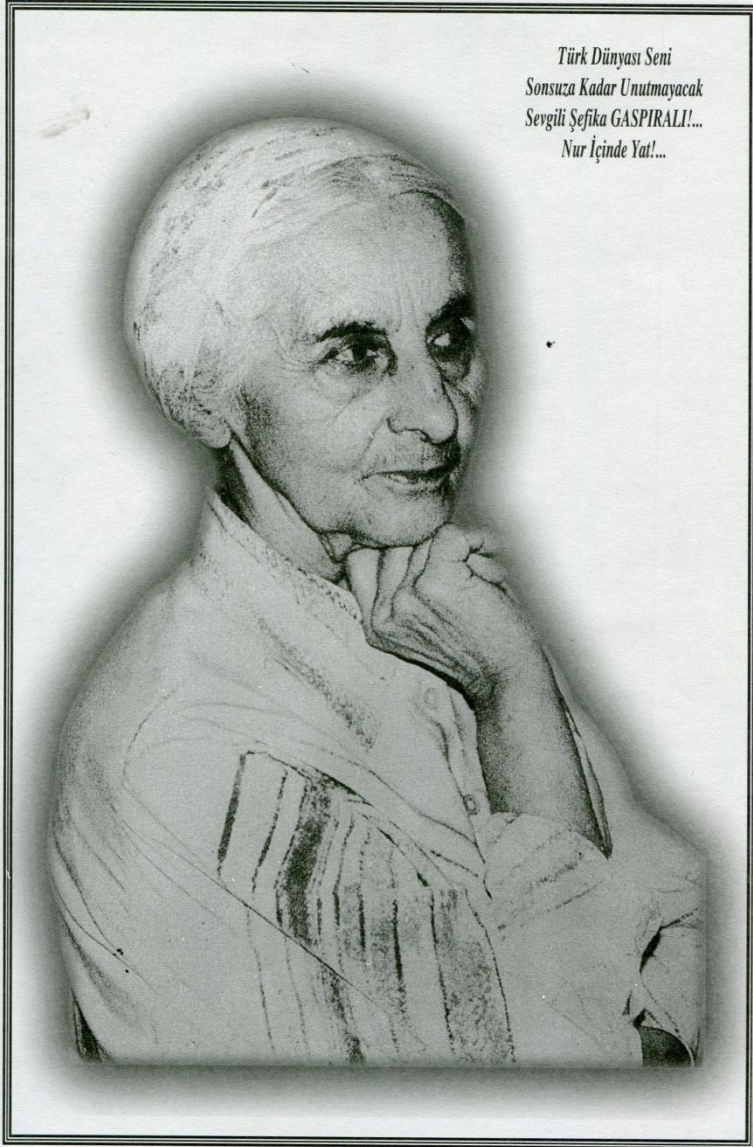
Gaspıralı kardeşlerin dayısı, T.B.M.M. İstanbul Milletvekili Prof. Yusuf AKÇURA...

Şefika Gaspıralı'nın 1965'de kaybettiği oğlu Niyazi Bey...

Şefika Gaspıralı, kızı Zöhre Hanım, damadı Mirza Gökgöl ve torunları ile birlikte (1943)...

Şefika Gaspiralı'nın erkek kardeşi Dr. Haydar Gaspiralı...

Şefika Gaspıralı, Mart 1971'de gazeteci Necdet Sevinç ve Mehmet Ali Yörük ile birlikte...

Şefika Gaspıralı, İstanbul'daki Kırım Derneği'nde Gaspıralı İsmail Beyin büstünün yaptırılmasında katkıda bulunan Dr. Mustafa BALOĞLU ile birlikte...

Şefika Gaspıralı'nın ve ailesinin İstanbul'daki sıkıntılarını günce defterlerinden öğrendiğimiz kardeşi Cevdet Mansur Bey...

Şefika Gaspıralı'nın 85 yaşında iken çekilmiş bir fotoğrafı...

Источник фотографий

Doç. Dr. Şengül HABLEMİTOĞLU
Dr. Necip HABLEMİTOĞLU

**ŞEFİKA GASPIRALI
VE**

*Rusya'da Türk Kadın Hareketi
(1893-1920)*

Doç. Dr. Şengül HABLEMİTOĞLU
Dr. Necip HABLEMİTOĞLU

1998
ANKARA

**ŞEFİKA GASPIRALI
VE**

*Rusya'da Türk Kadın Hareketi
(1893-1920)*

ANKARA-1998

*Составитель: ведущий библиотекарь
НТБ ГБОУВО РК КИПУ
Полина Морозова*

Симферополь, 2016